

ЛІТАРАТУРНЫ ПАЧАСТУНАК

Прыемна, што нас чытаюць. Але прыемна і калі нам пішуць. Падчас сустрэчы з пераможцамі конкурсу апавяданняў «Звядзі» па выніках 2015 года гэтыя дзве прыемнасці супалі. Да нас прыехалі людзі, якія адначасова вельмі адданыя нашы чытачы і яшчэ добрыя аўтары, чые творы не аднойчы прадстаўляліся ў конкурсе апавяданняў.

БЕЛАРУСКА Ў ПАРЫЖЫ

Валянціна Шоба —
пра карціны для любімага і Францыю

Парыж. Павільён «Гран-Пале» ладзіць міжнародную выстаўку на 2 тысячы работ. Беларуская мастачка едзе з карцінай пра вайну. Сярод мноства палотнаў вылучаюць яе «Уладу цемры». За ідэю, якой бракуе сучаснаму мастацтву, творцы з Беларусі прысудзілі прэмію Тэйлара.

МІНСК — ГРОДНА

Валянціна Шоба — гаспадыня славы Басі і Касі, вежаў у гістарычным цэнтры Гродна. Ідзем да іх у зімовым змроку і адкрываем горад нанова. Цяпер тут бязлюдна, вуліцы агарнуў сон. Шлях да месца працы мастачкі пралагае непадалёк ад майстэрні яе мужа. Уладзімір Панцялееў — выбітны беларускі скульптар. Цёмная лесвіца па небяспечна вузкіх прыступках вядзе на другі паверх, дзе больш як 20 гадоў працуе творца.

Дзяўчынка з мінскай школы-інтэрната для адораных дзяцей адолела складаны шлях да поспеху. Спадарыня Валянціна распавяла:

— Я не паступіла ў тэатральна-мастацкі інстытут у першы год, а на той час было строга: калі не працуеш, то не маеш права трымаць іспыты зноў. Лёс змусіў уладкавацца на працу на завод. Я паважаю людзей, якія прысвяцілі такой карыснай справе ўсё жыццё. Проста гэта не маё! Пасля напружанага працоўнага года дала сабе зарок: «Зраблю ўсё магчымае, але скончу інстытут і больш ніколі ў жыцці не буду так працаваць».

Гэтыя словы сталі прароцкімі. Валянціна Шоба яшчэ жыла ў Мінску, але ўжо лётала на самалёце ў Гродна, дзе, паводле яе слоў, адметная атмасфера, бо другога такога горада ў Беларусі няма. Захопленая мінуўшчынай краю мастачка і дыпломную работу выканала па рамане Уладзіміра Караткевіча «Хрыстос прызямліўся ў Гародні», і месца для працы па размеркаванні абрала менавіта ў любімым горадзе.

ПАСЛЯ КРЫВАВАЙ ПЯТНІЦЫ

Мастачка распавяла, што падарожжамі захапілася пад уплывам дачкі Ганны. Дачка падштурхнула і прыняць удзел у парыжскай выстаўцы. Ваеннае становішча ачысціла горад. Шмат паліцейскіх, але гандляроў з маленькімі Эйфелевымі вежамі на дзіва мала. Елісейскія палі ледзь не пустыя...

Таму і на міжнароднай выстаўцы «Art Capital» у «Гран-Пале» гасцей было няшмат. А раней 2 тысячы работ з сарака краін свету перапоўнілі 6 аматараў мастацтва і проста цікаўнымі турыстамі знакамты палла паліцейнай з тры футбольныя палі. Гэта

выстаўка ладзіцца з сярэдзіны XX стагоддзя, і менавіта яна робіць Парыж сталіцай мастацтва, пакідаючы за спінай Лондан і Нью-Ёрк. Сам будынак «Гран-Пале» — аднагодак Эйфелевай вежы. Са знакамітай парыжанкай ён і вагу мае аднолькавую — 7300 тон. Маштабны палац на Елісейскіх палях дагэтуль ні разу не сустракаў беларусаў. Але першае спатканне з нашым мастацтвам прайшло на ўра: Валянціна Шоба атрымала прэмію барона Тэйлара.

І хоць сама выстаўка паказвае падкрэслена сучаснае мастацтва, якое амаль заўсёды функцыянальнае, сёлета перамаглі работы іншага роду. Карціна нашай мастачкі «Улада цемры» — гэта не сукупнасць сімпатычных кружочкаў ды квадрацікаў, а найперш ідэя. На палатне 130 на 90 сантыметраў — вайна. Верагодна, работа Валянціны знайшла водгук у французскай, бо сугучная парыжскаму настрою пасля страшнага тэракту.

«ЛЮБІМЫ»

На карцінах Валянціны — містычная прырода, казка, магія, водарасці, жывёлы. А неяк у маляўнічых вобразах мастачка штодзень занатоўвала цэлы год, ствараючы праект «Календар», дзе карцін роўна 365. Гэтым здзівіла Беларусь: такога краіна яшчэ не бачыла. Апошні творчы паказ Валянціна Шоба прымеркавала да Калядаў і Новы год сустрэла без пэўных планаў. Чаго жадаць, калі кожны месяц 2015-га прынёс ёй выстаўку, а часам і не адну? Сёння ж мастачку цікавіць магічная сістэма знакаў беларускай арнаментальнай вышыўкі.

У назвах карцін Валянціны Шобы часта сустракаецца слова «любімы». Да яго яна звяртаецца, у яго пытаецца і яму дзякуе. Хто ж ён?

— Гэта пэўны чалавек. Тут маецца на ўвазе не каханы муж, а іншы — мой духоўны бацька, можна сказаць. Ён чалавек з рэлігійнымі санам, але «любімы», бо дзякуючы яму я перастала баяцца жыць. Як не сказаць, што чалавек любімы, калі дзякуючы яму і ты сябе адчула чалавечкам? — усміхаецца мастачка.

Усё жыццё Валянціну Шобу «трымае за руку» Святы Мікалай. Дзіўныя супадзенні адбываюцца ў жыцці мастачкі:

— Усё пачалося даўно-даўно ў Вільнюсе. Школьніцай любіла купіць квіточак і паехаць, куды вочы глядзяць. Памятаю, было дрэнна, уцякла з урокаў, паехала ў Вільнюс. Зайшла ў храм. Упадабала іконку, купіла. Імгненна стала добра. Аказалася, гэта выява Святога Мікалая. На Вялікдзень прыйдзеш у храм і раптам разумееш, што плачаш. Адварочваешся, а за спінай — Святы Мікалай. Паляцела ў Харватыю, а мястэчка выявілася пад яго заступніцтвам, нават вуліца, дзе я жыла, так і называлася. Па жыцці з ім сутыкаюся. Гэта ў галаве.

САКРЭТ

— Мастацтва мае місію: раскажаць пра краіну. Я ніколі не з'еду жыць за мяжу, нават калі клікаць будуць моцна туды, дзе мёд, бо без сваёй ракі я проста памру, — прызнаецца мастачка. Валянціна Шоба бачыць радзіму праз фарбы, упэўненая, што колер зямлі, паветра, неба ўсюды розны. Яна верыць у лёс і ведае сакрэт будучыні:

— Можна быць вельмі таленавітым падчас навучання ў школе, а пасля ператварыцца ў бяздомнага. І так здараецца часам. Але ж прафесію ніхто не адбірае. Яна толькі твая. А талент здохлы і адпомсціць за абыякаваць гаспадар. Таму надзвычай важна не выпусціць аловак з рук.

Акрамя як працаваць — пісаць карціны, мастачка не імкнецца мець іншыя радасці. Для яе выстаўка — свята. Валянціна Шоба лічыць за лепшае быць сярод карцін.

— Гэта не адзінота! — паўтарае яна. — Столькі карцін! А яны — як дзеці, жывыя.

Зіма, цяньне рана. Валянціна Шоба любіць, калі цёпла: усе спяць, можна працаваць і ціха верыць у чуды.

Маргарыта САДОЎСКАЯ.

Фота Юліяна ПРЭСЦІКАГА.

Конкурс перажывае новы этап свайго існавання разам з вядучым, пісьменнікам Алесем Бадаком. Ён згадаў розныя часы і адзначыў, што з'яўляецца асноўнай задачай цяпер:

— Мы заўсёды аказваемся закладнікамі часу літаратурнага жыцця. Быў перыяд, калі ў конкурсе «Звядзі» прымалі ўдзел нават народныя пісьменнікі Беларусі. Было і такое, калі на конкурс прыходзіла шмат апавяданняў ад чытачоў з самых розных рэгіёнаў Беларусі. Цяпер сітуацыя крыху іншая. Мне здаецца, што асаблівае конкурс у 2015 годзе ў тым, што нашы аўтары працуюць у розных жанрах, у розных стылях (нават калі паглядзець па выніках, то ў пераможцах — гістарычны твор, узнёсла-паэтычны і класічнае апавяданне). Засталася шмат надрукаваных твораў самых розных жанраў. Мяне гэта вельмі радуе: таму што насамрэч беларуская літаратура, калі выйсці за межы нашага конкурсу, абсалютна разнастайная.

Само паняцце конкурсу вымагае аднолькавых умоў для ўсіх удзельнікаў, складанасць заключаецца ў тым, што ёсць аўтар, які прыдумаў харошы сюжэт, а ў яго кепская мова. Ёсць аўтар, у якога добрая мова, харошы сюжэт, але стыльва апавяданне патрабуе дапрацоўкі. Другая праблема, якая ёсць у конкурсу, палягае ў тым, што даволі няпроста працаваць у жанры кароткага апавядання. Чаму мы, бывае, і адступаем ад прыняцця, часам надрукаванае апавяданне выходзіць за межы патрабаванага памеру. Але нашы патрабаванні трымаюць высокую планку найперш у якасным складніку.

Алесь Бадак лічыць: тое, што з'яўляецца на старонках «Звядзі», можна назваць літаратурай — паступова ад «народнага конкурсу» (якім лічылі яго крыху раней) мы перайшлі да літаратуры, каб друкавалася больш разнастайных твораў у жанравым плане.

Лаўрэат Першай прэміі (за апавяданне «Таямніца Фары Вітаўта») Віктар ВАРАНЕЦ працуе ў Гродзенскім дзяржаўным медыцынскім універсітэце намеснікам дэкана медыка-псіхалагічнага факультэта па выхаваўчай працы. Як філолаг і выкладчык ён дапамагае студэнтам-медыкам засвоіць прафесійную лексіку на беларускай мове. Але прызнаецца:

— Мне творчасць прыносіць задавальненне. Немагчыма жыць у Гродне і не адчуваць гісторыю. Таму мне асабліва блізка гістарычная тэма. У нашым універсітэце існуе літаратурнае аб'яднанне «Катарсіс», яким я кірую. Удзельнічаюць у ім студэнты. Адзін з галоўных аргументаў, каб яны пісалі па-беларуску — тое, што ў «Звядззе» друкуюцца апавяданні на беларускай мове. Яны бачаць, што ўзровень твораў, надрукаваных у газеце, вельмі высокі. Гэта стымулюе не адыходзіць ад беларускай мовы, далей у жыцці ёю карыстацца. У нас у Гродне я ведаю каля 15-ці дактараў, якія вядуць прыём на беларускай мове.

Андрэй СІДАРЭЙКА, які атрымаў Другую прэмію конкурсу «Звядзі» (апавяданне «Велікодны пачастунак»), ідзе ў літаратуру сваім шляхам, які абраў свядома. Пра тое, што будзе пісаць, падумаў гадоў у 10: калі самастойна прачытаў кнігу «Нязнайка на Месяцы» Носава — за-

хацелася ствараць свае сусветы. Дарослыя думалі, што з часам гэтая ідэя выйдзе з галавы. Андрэй скончыў педвучлішча, вывучыўся на настаўніка пачатковых класаў, працаваў у школе... Але зрабіў крок да здзяйснення сваёй мары, паступіў у Інстытут журналістыкі БДУ. Працаваў у газеце на Буда-Кашалёўшчыне. І зразумеў, што публіцыстыка — зусім не тое, чым хацеў займацца. Выраслы ўсё змяніць. Пераехаў у Мінск, пайшоў працаваць у краму грузчыкам, каб быў час для літаратурнай творчасці. Андрэй Сідарэйка гаворыць:

— Мой літаратурны дэбют адбыўся, калі я яшчэ вучыўся на журфаку. Удзельнічаў у конкурсе «Звядзі». Гэта было штуршком: адчуў, што калі твор надрукавалі, то, значыць, я напісаў нешта вартае ўвагі. Гэты конкурс дадаў мне упэўненасці ў сабе. Потым друкаваўся ў «Маладосці», у «Вошчыку». Дзякую пісьменніку Уладзіміру Саламаха, які дапамог парадамі — у выніку і з'явілася гэтае апавяданне. Я не чакаў, што яго так ацэняць — яно асабістае.

Пісьменнік Леанід ЛЕВАНОВІЧ, які атрымаў Трэцюю прэмію нашага конкурсу, герояў свайго апавядання «Дзед Васіль і Орлік» прыгадаў... у Злучаных Штатах Амерыкі. Твор нарадзіўся праз настальгію. Мінулыя зіму ён правёў у Амерыцы, дзе ў асноўным займаўся ўнукам. Сам пісьменнік прызнаўся: калі мовы не ведаеш, ёсць адчуванне, што ў іншай краіне, як у клетцы. У адзін прыгожы сонечны дзень успомніў, як ішоў у вёску... З Амерыкі даслаў апавяданне на конкурс па электроннай пошце.

Гэтага аўтара нашы чытачы добра ведаюць, а сам Леанід Левановіч распавёў, як «Звезда» паспрыяла яму ў творчасці:

— Пасля вайны ў нашай новай хаце (старую спалілі немцы), сцены былі абклеены газетамі. Сярод самых розных газет была і «Звезда». Я быў хлопчыкам, і калі мне хацелася чытаць, то станаўся на табурэтчанку і чытаў газеты. Па «Звядззе» я вучыўся чытаць і спасцігаў жыццё. Пасля Магілёўскага культурна-просветнага імя Крупскай адслужыў 3 гады на Балтыйскім флоце. Калі я вярнуўся — ужо членам партыі — мне казалі, што трэба выпісаць «Звядзу». Я выпісаў. І дзякую «Звядззе», па якой вучыў фактычна нанова беларускую мову. Вучыўся на журфаку. Першы раз надрукаваўся ў 1962 годзе як журналіст. А потым друкаваў аповесці — «Звезда» некалі змяшчала нават вялікія творы. Але вельмі добра, што і сёння газета не адмаўляецца ад правядзення конкурсу апавяданняў.

І сапраўды, наш конкурс — ужо традыцыя, нехта хоча адчуваць сябе далучаным да яе, як нашы пастаянныя ўдзельнікі. А моладзь разглядае газету як плячоўку, каб заявіць пра сябе ў літаратуры.

Алесь Бадак падвёў вынік размовы: — Ужо цяпер можна назваць імёны, якія дзякуючы конкурсу апавяданняў «Звядзі» сталі вядомыя ў літаратурным коле. У кожнага ёсць шанец. І надалей хацелася б захаваць разнастайнасць і трымаць высокі ўзровень твораў. Таму запрашаем і твораў, якія з'яўляюцца членамі Саюза пісьменнікаў, і аўтараў-пачаткоўцаў з розных куткоў Беларусі дасылаць свае апавяданні.

Ларыса ЦІМОШЫК.
tsimoshyk@zviazda.by